

Література

1. Закон України «Про застосування амністії в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/96-D0%B2%D1%80/ed20130518>
2. III Універсал Української Центральної Ради, 7 листопада 1917 року. URL: https://uk.wikisource.org/wiki/%D0%A2%D1%80%D0%B5%D1%82%D1%96%D0%B9_
3. Мойсик В. Амністія та помилування в Україні: становлення і розвиток. Вісник Верховного Суду України. 2012. №9. С. 35 – 47.
4. Маляренко В., Музика А. Амністія та помилування в Україні. К.: Атіка, 2007. 700 с.

Софія Олександрівна Косенко – курсант I курсу Харківського національного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Геннадій Геннадійович Дедурін – доцент кафедри теорії та історії держави і права Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат історичних наук, доцент

ІСТОРИКО-ПРАВОВІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ АНТИАЛКОГОЛЬНОЇ КАМПАНІЇ ДОБИ ПЕРЕБУДОВИ

Вживання алкогольних виробів є справді інтернаціональною проблемою, що залишається актуальною і в наш час. На певних етапах розвитку людства пропонувалися різні методи боротьби з цим типом девіантної поведінки. Найбільш радикальним з них було запровадження так званого «сухого закону», який передбачає сукупність заходів, вживаних державою з метою регулювання обсягу алкогольних виробів, що вживаються її громадянами. Чи виправдовували себе заходи, передбачені цим законом? Відповісти на це питання можна, звернувшись до історичного досвіду, зокрема, проаналізувавши особливості проведення однієї з наймасштабніших антиалкогольних кампаній у СРСР, що припала на часи перебудови.

1 березня 1985 року М. Горбачова стає Генеральним секретарем ЦК КПРС, а вже 7 травня 1985 року ЦК КПРС і Рада Міністрів СРСР приймають постанови «Про заходи щодо подолання пияцтва і алкоголізму» та «Про заходи щодо подолання пияцтва і алкоголізму, викорінення самогоноваріння». 16 травня 1985 року було оприлюднено Указ Президії Верховної Ради СРСР «Про посилення боротьби з пияцтвом і алкоголізмом, викорінення самогоноваріння». Відповідні укази були водночас про дубльовані в усіх союзних республіках. Зокрема, в Українській РСР Указ набув законної сили з 1 червня 1985 року. Він передбачав суттєве скорочення виробництва алкогольних напоїв, кількості місць і часу їх реалізації (1). Невиконання Указу

загрозувало притягненням до адміністративної чи, навіть, кримінальної відповідальності.

Антиалкогольні заходи того часу передбачали: скорочення виробництва алкоголю; обмеження торгівлі; підвищення цін на алкогольну продукцію; впровадження системи суворих покарань за порушення антиалкогольного законодавства; пропаганду тверезого способу життя і заборону позитивного зображення вживання алкоголю; вдосконалення методик, які використовувалися під час лікування від алкоголізму (2).

Як наслідок, більшість магазинів, які торгували алкогольною продукцією припинили свою роботу. Через те, що алкоголь було дозволено реалізовувати за спеціальними талонами у відведений час (з 14-ї до 19-ї години), виникали величезні черги. Алкоголь зник із літаків, поїздів, готелів, кафе. Спиртне дозволяли продавати в деяких ресторанах, але наливали не більше 100 г горілки і 150 г вина (1).

Чи досягли подібні заходи очікуваних результатів? На це питання не так просто надати одноставну відповідь. Так, протягом 1985 – 1987 років мало місце істотне зменшення втрат робочого часу через прогули та інші порушення трудової дисципліни, кількість злочинів на ґрунті пияцтва, автоаварій. Деяко зросла середня тривалість життя. Однією з причин цього було зниження смертності від зовнішніх причин серед осіб віком 26-60 років, що пов'язували зі зменшенням рівня алкоголізації населення, а також, певною мірою, і серцево-судинних хвороб завдяки меншому споживанню алкоголю (3).

Водночас, адміністративно-командна сутність антиалкогольної кампанії мала й цілу низку суттєвих недоліків. Вже з літа 1985 року почалася поширюватися спекулятивна торгівля алкогольною продукцією, це, у свою чергу, надало поштовх стрімкому зростанню тіньової економіки. Населення почало масово переходити на вживання спиртовмісних речовин. Протягом 1986-1987 років в СРСР на 30% зріс продаж клею «БФ» (п'яниці ласкаво називали його «Борис Федорович»), на 17% – дихлофосу, на 14% – рідини для чищення скла, у аптеках скуповувалися спиртовмісні ліки, внутрішнє застосування знаходили й одеколони. Ще одним зворотнім наслідком антиалкогольної кампанії стало швидке поширення наркоманії та токсикоманії. Зокрема, в УРСР, протягом 1982-1989 років кількість наркоманів зросла у 4,2 рази (2).

Отже, антиалкогольна кампанія часів перебудови, заснована на безнадійно застарілих командно-адміністративних методах, в цілому, себе не виправдала. Різко впали бюджетні надходження, що створило у суспільстві помітну соціальну напругу. Зростало виробництво підпільних сурогатів та самогоніваріння. Серед молоді поширювалася наркоманія та токсикоманія.

На думку автора, «сухий закон» хоча і обмежує доступність алкогольних виробів, не усуває всього комплексу причин алкоголізації населення, тому цю практику не можна розглядати у якості абсолютної панацеї від цього сумного явища. Успішність антиалкогольних кампаній, як демонструє історичний досвід різних країн світу, можлива лише за умови поєднання жорстких заходів, як-то «сухий закон», з цілеспрямованою державною політикою культивування тверезого способу життя, особливо серед молодого покоління (4, с. 109).

При цьому під державною політикою з проблем алкоголізації суспільства слід розуміти всю сукупність дій законодавчих і виконавчих органів влади, що забезпечують ефективний контроль за виробництвом і обігом алкогольної продукції одночасно з реалізацією системи антиалкогольних заходів, спрямованих на попередження та подолання вживання алкоголю і його негативних соціальних наслідків.

Література

1. З архіву: «тверезий» Горбачов та 6 метрів Бубки (1985). URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2461573-z-arhivu-tverezij-gorbacov-ta-6-metriv-bubki-1985.html>
2. Латиш Ю. Антиалкогольна кампанія М. Горбачова: причини, здобутки і втрати. URL: <http://www.historians.in.ua/index.php/en/doslidzhennya/1952-yurii-latysh-antyalkoholna-kampaniya-m-horbachovaprychyny-zdobutky-i-vtraty>
3. Саптаєв М. Антиалкогольна кампанія і харизмати. URL: <https://uain.press/blogs/mykola-satpayev-antyalkogolna-kampaniya-haryzmaty-816412>
4. Дедурін Г. Історична практика застосування «сухого закону» в Росії / СРСР та США: плюси та мінуси. Формування тверезого способу життя в сім'ї та суспільстві. Львів: ЛНМУ ім. Данила Галицького, 2016. С. 105-110.

Софія Анатоліївна Литвиненко – курсант I курсу Харківського національного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Геннадій Геннадійович Дедурін – доцент кафедри теорії та історії держави і права Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат історичних наук, доцент

УКРАЇНСЬКА ГЕЛЬСІНСЬКА ГРУПА ТА ЇЇ ВНЕСОК У БОРОТЬБУ ЗА ПРАВА ЛЮДИНИ У СРСР

Радянська політико-правова система мала відверто репресивний характер. Права людини декларувалися у багатьох нормативно-правових актах, зокрема у загальносоюзних та республіканських